

УДК 373.2.091.33:7

Завгородня Т. К., Стражнікова І. В.*

ВИРІШЕННЯ ОСВІТНІХ ПРОБЛЕМ У КИТАЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ТВОРЧОГО ВИКОРИСТАННЯ ЦЬОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

У статті надані результати аналізу освітніх проблем та їх вирішення в Китайській Народній Республіці. з точки зору компаративістики. У зв'язку з тим, що компаративістика в галузі освіти спрямована на розкриття закономірностей функціонування освітніх систем у різних країнах, пізнання спільного й відмінного в їхньому розвитку, авторами здійснено історіографічний аналіз різноманітних освітніх проблем сучасними українським та зарубіжними науковцями. Адже сучасна система освіти в КНР має ряд специфічних рис, якщо порівнювати її з зарубіжними аналогами. Освітні досягнення Китаю треба оцінювати, беручи до уваги історичний шлях країни та чисельність населення, а загальне керівництво освітою здійснює Держрада через підпорядковані йому Міністерства та відомства. Виявлено, що особливістю навчання, зокрема в школах Китаю є більше навантаження учнів у порівнянні з іншими країнами, ураховуючи традиції, родинне виховання.

Проаналізовано публікації з питань історичного аспекту вищої музичної освіти в Китаї, етапи становлення китайської традиційної музики; проблеми навчання іноземних мов молодших школярів у школах КНР, а досвід США в оцінюванні досягнень учнів послугував джерелом реформування китайської системи освіти в першому десятилітті ХХІ століття. Доведено, що сучасні китайські дослідники останніми роками приділяють увагу системі педагогічних вимірів якості освіти й інших країн задля вдосконалення власної.

Розглядається позитивний, корисний та повчальний китайський досвід реформування системи освіти й виховання на засадах родинної педагогіки з урахуванням досвіду співпраці батьків і вчителів як рівноправних суб'єктів виховання, принципових відмінностей китайської і класичної європейської систем.

Ключові слова: освіта, Китайська Народна Республіка, виховання, компаративістика, досвід, якість освіти, модель, культура, реформування.

Значну роль у розповсюдженні досвіду в освіті провідних країн світу відіграє педагогічна компаративістика, що пов'язано з реформуванням освіти в Україні та входженням української держави до європейського освітнього простору. У зв'язку з тим, що сучасне суспільство генерує темп прискорених соціальних змін, стає актуальним питання діалогу культур, розуміння іншого світобачення, досягнення національно-історичних пластів педагогічного досвіду різних народів і країн.

Зокрема, сучасними науковцями розглядаються різноманітні проблеми освітнього процесу в різних країнах світу: тенденції реформування шкільної освіти Польщі (ХХ – початок ХХІ століття) (А. Василюк), розвиток теорії і практики соціальної педагогіки в іспаномовних країнах у ХХ – на початку ХХІ століття (Н. Зайченко), екологічна освіта учнів початкової та молодшої середньої школи Японії (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) (О. Свистак), тенденції розвитку інклюзивної освіти у США та Канаді (Т. Бондар), теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи (М. Олійник), сутність управління навчальними закладами туристського профілю Швейцарії (Н. Закордонєць), структурні реформи вищої школи Болгарії й Польщі: соціалістичний і ліберальний досвід (О. Петровська) та ін. Загальні теоретичні питання компаративістики порушуються на міжнародних науково-практичних конференціях: «Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці» (Івано-Франківськ, 2005), «Сравнительная педагогика в условиях международного сотрудничества и европейской интеграции» (Брест, 2009), «Реформування освітньої системи в Україні в контексті європейської інтеграції» (Львів, 2014), «Педагогічна теорія і практика в контексті інтеграційних процесів (Тернопіль, 2014) тощо.

*© Завгородня Т. К., Стражнікова І. В.

Однак останніми роками найбільш приваблює науковців досвід освітнього процесу Китаю. Це пов'язано з тим, що сьогодні Китай є однією з країн з найінтенсивнішими темпами та найбільш вражаючими результатами суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку, особливостями побудови й функціонування сучасної системи освіти КНР, що забезпечило досягнення в порівняно короткі строки переконливих показників ефективності китайської моделі цивілізаційного поступу та людського розвитку. Сучасна система освіти китайських дітей спрямована на всебічний розвиток дитини, розкриття його розумового й фізичного потенціалу. Це цілеспрямована державна програма, яка має в основі своїй мету створення успішної, сильної, домінуючої нації.

Досліджуючи вплив традицій на освіту, китайські вчені відзначають, що традиційний компонент виявляється в освітньому процесі здебільшого через його зміст, тематика якого в гуманітарних дисциплінах (рідна мова, література, історія, географія та інші світоглядні дисципліни) пов'язана з основними ціннісними установками й зі стереотипами поведінки, характерними для ідеальної особистості, модель якої була свого часу створена національними китайськими ідеологічними вченнями [6; 7].

Шляхи вирішення освітніх проблем у Китаї викликає зацікавлення сучасних науковців інших країн. Особливо багато питань вивчається науковцями Росії (Н. Боровська, Я. Бергер, Т. Бессонова, О. Бірюков, М. Гуліна), Китаю (Я. Ду, Ю. Ей), Індії (Л. Джон), Франції (Ж. Доменак) та України (Л. Бережна, Н. Дічек, М. Євтух, Л. Калашнік та ін.).

Зокрема, В. Кльоніна розглядала питання історичного аспекту вищої музичної освіти в Китаї [2]. Автор розглядає спеціалізовані навчальні заклади, які є самостійною організованою структурою та мали на меті виховання музикантів-виконавців і композиторів. Домінувальною стратегією китайської виконавської школи і музичної педагогіки є намагання враховувати національну специфіку, бережливе ставлення до китайської традиційної музики при активному освоєнні кращого досвіду світових культур. Дослідниця виділяє основні етапи розвитку системи вищої музично-педагогічної освіти та характеризує кожний з них: I етап – період Китайської Республіки (1912 – 1949), II етап – період з 1949 (заснування КНР) по 1966 (початок «культурної революції»), III етап – відродження національної культури (1977 – 1990-і роки), IV етап – модернізація всіх сфер життєдіяльності країни (з 1990-х рр. до сьогодні) [там само, с. 250-251]. Особливий наголос автор робить на програмній статті («Про орієнтацію освіти»), у якій було обґрунтовано важливу роль художньої культури в просвіті народу. Цей документ став підґрунтям для кардинальних змін у галузі естетичної освіти КНР. З того часу в загальноосвітніх школах уроки музики та образотворчого мистецтва переходять з факультативних на обов'язкові, що викликало збільшення підготовки відповідних учительських кадрів, а відтак розв'язувалась задача відкриття в усіх педагогічних вищах нового напрямку підготовки шкільного музиканта-педагога, тому ЗВО Китаю були орієнтовані на європейську систему освіти. Однак з 1949 р. до 1956 р. вища музично-педагогічна освіта спиралась на педагогічну теорію та практику СРСР, на безпосередню допомогу радянських фахівців. У досвіді особливо цінувались системність, чіткі нормативи та вимоги до розробки програм, навчальної літератури та методичному забезпеченню, а також співвідношення теорії, навчальної практики та дослідницької діяльності [там само, с. 252].

У подальшому динамічний розвиток системи освіти змінився в результаті «культурної революції» (1966 – 1976), яка принесла руйнування: практично повністю перестали функціонувати навчально-виховні заклади, а кращі спеціалісти були репресовані. А ось відродження всіх інститутів культури Китаю починається з 1977 р., коли пріоритетними питаннями стали: активізація науково-методичної діяльності

викладачів ЗВО, розширення вузівської системи та вдосконалення програми підготовки педагогів-музикантів для загальноосвітніх закладів [2, с. 253].

Основна мета реформування виражалась у намаганні модернізації, яка дозволила забезпечити якісну підготовку сучасного шкільного вчителя музики та рухатись у двох напрямках: оволодіння комп'ютерними технологіями; засвоєння матеріалу дисциплін за допомогою інноваційних технічних засобів навчання, тому на музичних факультетах багатьох педагогічних вишів країни змінюється зміст, форми й методи викладання [там само, с. 253].

Проблемі навчання іноземних мов молодших школярів у школах КНР присвячено дослідження Ю. Лахмотової «Проблема іншомовної освіти молодших школярів у Китаї» [3]. У цій площині особлива увага приділяється порівняльному аналізу організації іноземної освіти молодших школярів Китаю та України, а також використанню китайського досвіду у вітчизняній початковій освіті. У роботі авторкою виявлено та схарактеризовано основні шляхи наукового осмислення досліджуваної проблеми вітчизняними та зарубіжними науковцями; проаналізовано витoki ідей навчання іноземних мов школярів у китайській педагогічній думці, обґрунтовано етапи та виявлено тенденції розвитку цього напрямку навчання в період 1949 – 2017 рр.; схарактеризовано погляди китайських освітян на мету й завдання англomовної початкової освіти, особливості оволодіння китайськими школярами англійською мовою як іноземною. Водночас узагальнено практичні аспекти організації навчання молодших школярів іноземних мов у школах КНР досліджуваного періоду. Зокрема, схарактеризовано систему загальної освіти та типи початкових навчальних закладів, висвітлено методи, форми, засоби реалізації іншомовної освіти молодших школярів, визначено напрями творчого використання китайського досвіду в сучасній початковій школі, закладах вищої педагогічної освіти, післядипломної освіти України, у розробці курсів з педагогіки, спецкурсів, проблемних груп, спецсеінарів, укладання навчально-методичної бази, під час проведення педагогічних практик, написання курсових та дипломних робіт. Теоретичні положення та висновки роботи Ю. Лахмотової можуть слугувати основою для компаративних досліджень теорії та практики організації освітнього процесу закладів загальної освіти України та зарубіжжя.

Важливим джерелом реформування китайської системи освіти в першому десятилітті ХХІ століття є досвід США в оцінюванні досягнень учнів, доводить О. Шпарик [5]. У досліджувані роки зміни в освітній системі Китаю були спрямовані, головним чином, на підвищення освітнього рівня молоді, формування функціонально й професійно підготовлених фахівців, здатних забезпечити економічний розвиток, конкурентність та політичну незалежність держави, а стратегія якості освіти починає займати провідне місце в державній освітній політиці [5, с. 109]. Китайські вчені почали дискутувати з питань: чи отримують сучасні школярі навички для майбутнього життя, чи отримують знання, які дозволять забезпечити активне й гідне життя у суспільстві. А причиною для таких роздумів стали результати оцінки якості освіти в різних країнах світу. Зокрема, учні КНР продемонстрували найкращі результати з читання, математики та наукових дисциплін. Однак експерти вважають, що необхідно враховувати ще вміння використовувати знання та навички для вирішення буденних проблем, що має сприяти розвитку емоційної та творчих здібностей, формуванню цінностей і відносин, необхідних для активного та відповідального громадянина держави [5, с. 109–110].

Під поняттям «якісна освіта» китайці визначають два критерії: 1) високий академічний рівень досягнень учнів, 2) «комплексні якості учня» – розвиток мислення, ступінь соціальної адаптації, культури й виховання [4], тому якісна шкільна освіта передбачає успішне опанування учнем різних навчальних предметів: читання, письмо з рідної мови, основні розділи математики, основи природознавства, здорового способу життя та фізичного виховання, суспільні дисципліни, техніка, мистецтво та ін., а відтак

шкільна освіта не повинна обмежуватись тільки засвоєнням знань, формуванням умінь і навичок. Як наслідок, школи вбачають своє завдання в розвитку таких особистісних та соціальних умінь: здатність працювати в колективі, впевненість у собі, сила волі до подолання своїх слабкостей, внутрішня мотивація, працелюбність, відповідальність, емпатія, повага до старших тощо [4, с. 110].

Сучасні китайські дослідники останніми роками приділяють увагу системі педагогічних вимірів якості освіти й інших країн задля вдосконалення власної. Одним із найпоширеніших методів перевірки якості освіти є тестування, а навчальні здобутки виражаються в балах, отриманих під час тестування, успіх якого залежить від правильно і коректно підібраних дидактичних матеріалів. Проте не завжди метод тестування дозволяє отримати повноцінні дані про успішність у навчанні, тому оцінювання потребує використання особливих методів перевірки – спостереження за рішеннями відповідних завдань, здатність знаходити необхідну інформацію, здійснювати аналіз зібраного матеріалу й формулювати отримані висновки в письмовому вигляді. А для цього учням доручають виконувати самостійну роботу – проекти, тексти, розраховані на різновікову аудиторію, перевірка досягнутих цілей тощо.

Методи збору даних про рівні академічних досягнень учнів мають бути відібрані так, щоб контролювати досягнення саме тими показниками, які відповідають завданням і цілям навчальної програми; забезпечувати зворотній зв'язок, необхідний вчителю для оцінки й удосконалення навчального процесу; забезпечити рівні умови для всіх учасників тестування; надавати надійні дані, що дозволяють отримати картину досягнень одних учнів у порівнянні з іншими; зробити процедуру перевірки зручною та економічною [там само, с. 112]. І хоча високі академічні досягнення у КНР є найбільш явною метою освітньої системи, очевидно, що школа, у якій відсутні компетентні вчителі, адекватні навчальні плани й програми, відповідної якості підручники та навчальні матеріали, належне управління, розподіл та використання ресурсів, не може працювати ефективно [там само, с. 111].

У зв'язку з цим для китайських дослідників актуальним є досвід удосконалення контролю якості загальної середньої освіти в США, зокрема технологія TAAS – оцінка академічних вмінь. Вона є стандартизованим річним критеріально-орієнтованим оціночним тестом з мінімальної академічної компетентності, що визначає ступінь засвоєння освітньої програми й вирішальну роль у процесі його підготовки відіграли вчителі, адміністрація й спеціалісти з питань освіти. А для того, щоб оцінити рівень досягнень учнів, було створено індекс навченості – індивідуальна числова оцінка щодо встановлення мінімального рівня, зокрема для учнів 3–8 класів з математики та читання. Варто зазначити, що кожного року тестові завдання переглядаються й удосконалюються на основі об'єктивних освітніх цілях та завданнях [там само, с. 114].

Разом з тим проблеми навчання у КНР розглядаються українськими вченими на тлі виховання, зокрема родинного (М. Євтух, Л. Калашник та ін.). Зокрема, Л. Калашник є автором майже 70 робіт з питань родинного виховання в Китаї, нею захищена кандидатська дисертація «Педагогічні засади родинного виховання в китайській сім'ї» (2005), вийшла друком монографія «Давньокитайська міфологія як засіб родинного виховання» (2004). Аналіз досвіду родинного виховання у КНР дозволив дослідниці виокремити особливості його застосування в Україні з урахуванням принципових відмінностей китайської і класичної європейської систем. Серед основних напрямів родинного виховання Л. Калашник перспективи з точки зору перенесення досвіду вважає трудове, фізичне, патріотичне та екологічне (табл. 1).

Такої ж думки й сучасні китайські дослідники Чі Сін, І Тяньфен, Ші Чжу-ін, Тан Чжуаньбао, Сяо Чуань, які розглядають тенденції модернізації освітнього процесу, виявляють антропологічну спрямованість уже розроблених напрямів китайської освіти, серед яких особистісно орієнтована, моральна, естетична, креативна (інноваційна), екологічна, патріотична/національна, фізична, трудова.

Таблиця 1

Урахування досвіду КНР в українському родинному вихованні

Напрямок виховання	Ідеї
Трудове	любов і повага до праці з урахуванням індивідуальних, вікових, статевих особливостей; гуманізм і повага до особистості
Фізичне	загартування, здоровий спосіб життя
Екологічне	природоцільність: жити в природі, любити її, орієнтуватись у навколишньому середовищі, знати прикмети погоди, звички тварин і птахів; формування гуманістичного світосприймання
Патріотичне	знання території країни, її керівного складу, законів, кількості мешканців

Джерело: [1, с. 120].

Основні напрями китайської системи виховання охоплюють усі аспекти життя, включаючи управління господарством, виховання дітей, поведінку в товаристві, що заслуговує на увагу українських фахівців у певній галузі. А ось проблемним є використання китайського досвіду морально-етичного виховання (ґрунтується на культурі предків, що не є характерним для України), де культ покірності наказам батьків, внутрішня дисципліна, традиції родоводів тощо.

Позитивним, корисним та повчальним є китайський досвід реформування системи освіти і виховання на засадах родинної педагогіки. Упродовж ХХ століття ця система випробувала механічне перенесення на свій ґрунт французької, британської, японської, американської та радянської освітньої системи. У сучасному Китаї ведеться плідна робота з відновлення та реконструкції принципів нового педагогічного мислення з урахуванням досвіду співпраці батьків і вчителів як рівноправних суб'єктів виховання, підвищення якості усієї системи освіти і виховання в країні з пріоритетом сімейного впливу [1, с. 122].

Особистісно орієнтований, моральний, естетичний, креативний, екологічний, патріотичний, фізичний, трудовий напрями китайської освіти спираються на традиційні цінності й водночас визначають її сучасний стан, насичений ідеями гуманізму та орієнтований на вимоги глобалізованого світу. Перелічені напрями утворюють інноваційний аспект методології та змісту освіти, який китайські вчені характеризують терміном «модернізація».

Отже, упровадження в освітній процес України досвіду Китайської Народної Республіки матиме беззаперечне значення для формування гармонійно розвиненої особистості, тому досвід цієї країни з виховання молодого покоління потребує подальшого вивчення.

Література:

1. Калашник Л. Особливості застосування китайського досвіду родинного виховання в Україні. *Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці*: зб. наук. праць. Івано-Франківськ, 2005. С. 119–123.
2. Кленіна В. В. Высшее музыкальное образование в Китае: исторический аспект. Сравнительная педагогика в условиях международного сотрудничества и европейской интеграции: сб. матер. IV междунар. науч. конф. (Брест, 12-13 ноября 2009 р.): в 2 ч. / под общ. ред. А. Н. Сендер. Брест: БрГУ, 2009. Ч. 1. С. 250–254.
3. Лахмотова Ю. Проблема іншомовної освіти молодших школярів у Китаї. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2015. Ч. 45(98). С. 346–352.
4. Сюй Шихун, Ху Чжун. Основні проблеми моніторингу якості базової освіти. URL: <http://www.eachina.org.cn/eac/gjjc/ff8080812aeb fe4f012b147cea3300a9.htm>. (китайською мовою).

5. Шпарик О. Досвід США з оцінювання досягнень учнів як джерело реформування китайської системи освіти. Педагогічна теорія і практика в контексті інтеграційних процесів: матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 25–26 квітня 2014 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2014. С. 109-117.
6. Чжан Лун. Традиційні погляди китайців на особистісно-професійні якості вчителя. Международное сотрудничество в образовании в условиях глобализации: материалы второй международной научно-практической конференции. Часть I / отв. ред. В. М. Ефимова. Симферополь: ДИАИПИ, 2013. С. 344–349.
7. Чжан Лун. Этико-философские истоки традиционных воззрений китайцев на личностно-профессиональные качества учителя. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія: зб. статей / ред. кол.: О. В. Глузман, М. Я. Ігнатенко, В. С. Заслуженюк та інші. Ялта: РВНЗ КГУ, 2013. Вип. 41. Ч. 3. С. 213-218.

Zavgorodnia T. K., Strazhnikova I. V.

SOLVING THE EDUCATIONAL PROBLEMS IN CHINA AND THE POSSIBILITY
OF CREATIVELY USING OF THEIR EXPERIENCE IN UKRAINE

The article presents the results of the analysis of educational problems and their solutions from a comparative perspective in the People's Republic of China.

Due to the fact that comparative studies in the field of education are aimed at revealing the laws of the functioning of the educational systems in different countries, the knowledge of common and different in their development, the authors present a historiographical analysis of various educational problems of modern Ukrainian and foreign scientists. After all, the contemporaneous system of education in the PRC has a number of specific features if compared it with the foreign analogues. The educational achievements of China should be evaluated by taking into account the country's historical course and population, and the overall management of education is performed by the State Council through its subordinate ministries and agencies. It has been found that a special feature of teaching, particularly in Chinese schools, is the higher workload of pupils than in other countries, taking in account the traditions and family education.

Analyzes publications on the historical aspect of higher music education in China, stages of formation of Chinese traditional music; problems of teaching foreign languages by junior pupils in PRC schools, and the US experience in evaluating pupils achievement served as a source of reform for the Chinese education system in the first decade of the 21st century. It has been proven that modern Chinese researchers in recent years have been paying attention to the system of pedagogical measurements of the quality of education and other countries in order to improve their own.

Positive, useful and instructive Chinese experience of reforming the education and upbringing on the basis of family pedagogy is considered, taking into account the experience of cooperation of parents and teachers as equal subjects of education, the fundamental differences between the Chinese and classical European systems.

Key words: education, People's Republic of China, education, comparative studies, experience, quality of education, model, culture, reform.

Дата надходження статті: «29» квітня 2019 р.

УДК 37.091.4

Чумак Л. В.*

ТЕОРІЯ ПОКОЛІНЬ У КОНТЕКСТІ ПАРАДИГМ ОСВІТИ

У статті визначено концептуальні положення теорії поколінь у контексті парадигм освіти. Її метою визначено інтерпретацію генезису парадигм освіти в контексті теорії поколінь для виокремлення відповідних засадничих положень. Завданням указуємо вивчення спадщини класичної педагогіки щодо питання формування теорії поколінь з метою розкриття сутності й особливостей означеної педагогічної конструкції для можливості

*© Чумак Л. В.